

“TACLI VİRUS”UN MƏNGƏNƏSİNDƏ – GECİKƏN NÖMRƏMİZ VƏ...

Bahlul Eminli

Səkkiz aya yaxındır ki, külli-ələmi dəhşətli virus çaş-baş salıb. Dünya “kələfin itmiş ucu”nu, pozulmuş nizam-tərəzinin “pərsəy”ini axtarmaqdadı. Sakini olduğumuz planet “naxoşlayıb”. Dünyanın “hayı-küyü” kəsilib, “nəfəsi” tənqiyib, toy-büsatlı, çal-çağırılı əhvalı dəyişib, üzlərdən təbbəsüm çəkilib.

Bu üzdən də dünyada həm virusdan qorunmaq və həm də sıxıntılı bir mühitin mənqənəsindən xilas olmaq üçün mücadilə gedir. Adamlar salamat qalmaqdan ötrü aqla gələn və mümkün vasitələrlə virusdan qorunmağa cəhd edirlər. Lakin, virusun fəsadları o qədər dərinə nüfuz edib ki, artıq dünyada virusa yoluxanların sayı 20 milyona və dünyasını dəyişənlərin sayı 700 min nəfərə yaxınlaşib. Eyni zamanda, iqtisadiyyat tənəzzül edib. Evlərə qapanmış insanların demək olar ki, əl-qəlu bağlanıb. Hətta, ən minimal ehtiyacların qarşılınması çətinləşib. Hətta bu məqamda belə fürsətcillər, arzuolunmazlar var...

“Həkimlər iş başında” – ünvana yetişməyən tibbi göndərişlər

Yaşadığımız məqamın – Koronavirus pandemiyasının – əsas ağırlıq mərkəzini öz çiyinlərinə alan və onu hər kəsdən çox hiss edən həkimlərimiz bəzən yersiz qınağa məruz qalırlar. Lakin, eyni zamanda ciddi narahatlıq doğuran odur ki, onların sırasında az da olsa qınaq obyektı olası, məqamı fürsət bilib “yararlananlar” da var. Bəzi “həkimlər” barədə yayılan və qulaqlarımızı “dələn” söz-söhbətlər adamı nəinki məyus edir, dəhşətə gətirir.

Məlumdur ki, Operativ Qərargah sərt rejim tətbiq edilən şəhərlərə giriş-çığışa məhdudiyət qoyub. Ancaq xüsusi hallar istisnadır. Qaydalara görə rayon qeydiyyatında olanlar sərt rejimin təsiri altına düşən şəhər və rayonlardan, eləcə də Bakıdan rahatlıqla çıxaraq öz qeydiyyat yerlərinə gedə bilirlər.

Məsələ ondadır ki, bu adamlar giriş-çığışa məhdudiyət qoyulan yerlərdən necə rahatlıqla çıxmışdırsa, həmin rahatlıqla da geriyyə - Bakıya qayıda bilirlər. Bu necə baş verir? Sirt deyil ki, rayon qeydiyyatında olan çoxsaylı vətəndaşımız Bakıda yaşayır və çalışır. Bu səbədən də onların həftə sonu və hətta istədiyi vaxt sərt karantin tətbiq edilən paytaxtdan çıxışına maneə yoxdur. Lakin, çıxdıqdan sonra həmin qrup insanların paytaxta girişi qadağandır və yalnız xüsusi hallarda mümkündür. Rayon poliklinikalarından verilən tibbi arayışlar – tibbi göndərişlər - isə xüsusi hallardan ən “əlverişlisi”nə çevrilib. Tanıdığımız, bildiyimiz nə qədər insan xırda maraqlar üçün bu yola əl atır və bunu rahatlıqla “bacarır”. Saxta, tam doldurulmamış göndərişləri taksi xidməti göstərən sürücülər hətta, “topdan” da ala bilirlər. “Yaxşı biznes”di, deyilmi?

Böyük ehtimalla, bu arayışlar rayonlarda heç bir qeydiyyata salınmadan verilir. Əgər qeydiyyata salınmış olsaydı ünvana yetişməyən tibbi göndərişlərin statistikasını ötən illərin həmin dövrləri ilə müqayisədə “kələ-çarxa” çıxardı.

Beləliklə, nəfsinə hakim ola bilməyən, çəxsi maraqları ümummilli maraqlardan üstün tutanların nadürüstlüyü ilə karantin qaydaları kobud şəkildə pozulur və bütövlüyün aylarla məhrumiyətlər bahasına əldə etdiyi ümumi nəticə sıfırlanır. Min bir əziyyətlə azalmış xəstə sayını sabitləşdirmək mümkünsüz olur.

İş başında olmaq...

Vaxtın, zamanın insanlığa qarşı gəldiyi, dünyanı sınağa çəkdiyi ağır dönəmi yaşayıyıq. Heç vaxt rastlaşmadığımız, vərdiş edib öyrəşmədiyimiz mürəkkəb, sıxıntılı və narahatlıq doğuran halla üzləşmişik. Rəvan və rahat həyatımız gözlənilmədən yeni qaydaların çərçivəsinə sığmıb.

Neçə aydı ki, həyatın və iqtisadiyyatın bir çox sahələrinin fəaliyyətinə məhdudiyətlərin tətbiqi qaçılmaz olub. Dünyanın bir çox ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da əsas etibari ilə həyati zəruri sahələr fəaliyyət göstərir. Təbii ki, KİV də informasiya ötürücüsü kimi fəaliyyətinin dayandırılması mümkünsüz olan sahələr sırasına daxil edilib. Bu səbəbdən də hər cür risklərə baxmayaraq jurnalistlər də iş başındadırlar. Arzuolunmaz proseslər bizi nə qədər sıxsa da insanlar vəziyyəti düzgün qiymətləndirməyə, toparlanmağa çalışırlar.

İş başında olmaq – yaxşı, insana ruh verən, hər kəsə arzulanan ifadədir. Lakin, sənin çalışdığın sahənin alıcıları, sənin müştərilərin, potensial abunəçilərin işləmirsə, - heç nə qazanmırsa, öz zəruri ehtiyclarının mənğənəsində sıxılıb qalıbsa, - sənin işləməyinin nə faydası? Bazar tək-cə satıcılardan ibarət ola bilməz, axı. Bazar satıcı ilə bərabər alıcının da olduğu məkanda formalaşır.

Digər tərəfdən, işlədiyini üçün dövlətin verdiyi az-çox dəstəydən də ya məhrumsan, ya da yetərinçə faydalanmaq imkanın yoxdur. Vəziyyət o “qədər şəffaf və aydındır” ki, iş həcmi böyütməyin mümkünsüzlüyü heç kəsdə şübhə doğura bilməz. Yəni çəkinmədən, izahsız demək olar ki, COVID-19-un yaratdığı situasiya bütün potensial müştəriləri bərabər duruma salıb. İstər dövlət strukturları olsun, istərsə də sahibkarlıq subyektləri, fərq etməz. Hər kəsin qarşısında başlıca bir məqsəd var: birinci növbədə virus bəlasından özünü, yaxın ətrafını qorumaq və nəticə etibari ilə bütövlükdə cəmiyyətə faydalı olmaq.

Cəmi bir neçə ay sonra – növbəti ilin yanvarında “İqtisadiyyat və həyat” jurnalının işıq üzü görməsinin 60 ili tamam olacaq. Altmış il davamlı fəaliyyət göstərmək kütləvi informasiya vasitəsi üçün az zaman deyil. O, da sirr deyil ki, ölkədə 60 il fasiləsiz çıxan mətbuat nümunəsi əllərin barmaq sayı qədər olar, ya olmaz.

Adətən, KİV-lərin maliyyəsi abunə yazılışı və normal cəmiyyətlərdə isə eyni zamanda reklam hesabına formalaşır. Reklam bazarı isə ölkədə birmənalı şəkildə müəyyən dairələrin əlindədir. Ordan heç nə ala bilməzsən. Xüsusi çərçivədə müəyyən edilmiş qaydada da paş-püşk olunur. Bu yandan da virus bəlasının yaratdığı arzuolunmaz mühitin sıxıntıları bütün “iqtisadi alətləri” korlayıb. Tərəddüdsüz demək olar ki, indi heç bir subyektin – eləcə də fəaliyyətinə icazə verilən sahibkarlıq subyektlərinin əvvəlki qaydada ahəngdar çalışması mümkün deyil. Çünki, mövcud məhdut şərait həyatın axarını dəyişib, inkişaf və tərəqqi qatarının relsləri sıradan çıxıb, qatarlar qəzaya düşüb. Bir sözlə, hər şey dəyişib və bəlkədə, əvvəlki kimi olmaq etimalını itirib.

Bu mənada konkret olaraq fəaliyyətinə məhdudiyət qoyulmayan KİV-in timsalında vəziyyət acınacaqlıdır. Təbii ki, vəziyyətin yaratdığı sıxıntı dövrü nəşrlərə, əsas etibari ilə də çap mediasına marağı arxa plana keçirib. Bu səbəbdən də abunəçi sayının artırılması real görünür. Buna baxmayaraq, bu tip media qurumları ziyana düşmək bahasına da olsa azsaylı abunəçilərə olan öhdəliklərini yerinə yetirməyə çalışırlar.

İnam hər çətinliyi üstələyəcək. Bu sıxıntı da gec-tez keçəcək. Ən müühü odur ki, həyatın əvvəlki gözəlliyi, tərəvəti soluxsa da dəyəri artıb. Heç vaxt diqqət yetirib önəm vermədiyimiz məqamların əhəmiyyəti, mənə yükü böyüyüb. Sürətlə keçən ömürün, günün hər anının dəyəri həyatımızın həqiqi mahiyyətinə çevrilib.

Gecikən nömrəmiz və ...

İlaham Əliyev: "Dövlət şirkətləri bizim ölkəmizi, bizim iqtisadiyyatımızı aşağı aparır».

Koronavirus pandemiyası səbəbindən gecikən nömrəmizin çapa hazırlığı yekunlaşan ərəfədə - Avqustun 6-da iş başında olan hökumət üzvləri ilə ölkəmizdə koronavirus pandemiyası ilə mübarizə sahəsində görülən tədbirlər və sosial-iqtisadi vəziyyətlə bağlı ölkə başçısı İlham Əliyevin videoformatda keçirilən müşavirəsinin materialları yayıldı.

Prezident çıxışında ölkə iqtisadiyyatının dövlət sektoruna aid olan şirkətlərində fəaliyyətin yarıtmazlığını dilə gətirib. O, SOCAR, AZAL, ADY və "Azərenerji"nin fəaliyyətini kəskin tənqid edərək deyib: "Dövlət şirkətləri tərəfindən ödənilən vergilər hansı səviyyədə ödənilir? Ancaq narahat edən nədir? Məhz dövlət şirkətlərinin payı. Əgər onların vergilərini, dövlət tərəfindən onlara verilən subsidiyaları və birbaşa vəsaitin qoyuluşunu götürsək, görürük ki, nə qədər böyük fərq var. Yəni, bu, nəyi göstərir? Onu göstərir ki, dövlət şirkətləri bizim ölkəmizi, bizim iqtisadiyyatımızı aşağı aparır. Bunun başqa izahı ola bilməz".

Ölkə başçısı narahatlıq ifadə olunan çıxışında deyir ki, bütün aeroportlar dövlət tərəfindən tikilir, təyyarələr alınır, istismar edilir. Bəs, AZAL-ın dövlətə verdiyi mənfəət, gəlir hansı? Bu, nə vaxt ödəniləcək, götürdüyü kreditləri gərək dövlət zəmanəti hesabına sonra biz ödəyək? Dəmir yolu da, həmçinin. Yeni xətlər çəkilir, yeni vaqonlar, yeni lokomotivlər alınır, yüz milyonlarla manat vəsait ayrılır. Bəs, bunun səmərəsi haradadır? Axı, bu şirkətlər səmərə ilə işləməlidir.

"Biz demirik ki, inkişaf etmiş ölkələrdə bu işlər lazımi səviyyədə tənzimlənilir? Orada zərərlə kim işləyər? Ola bilər hansısa strateji sahələrə dövlət tərəfindən dəstək, dotasiya verilir. Lakin bir çox hallarda orada bütün iqtisadi münasibətlər bazar iqtisadiyyatı prinsipi əsasında qurulub", - deyərək, prezident hökumət üzvlərinə narahatlıq ifadə olunan iradını bildirib.

Narahatlıq bütün mənalarda başa düşüləndir. Vəziyyət niyə dözülməz həddə çatıb? Bu qədər zamanda dövlətin "bel sütunu"nu təşkil etməli şirkətlər niyə «gözdən uzaq» qalıb, niyə onlara «gözün üstə qaşın var» deyən olmayıb? Bunları kim himayə edib? Suallar tükənmir. Tutarlı cavab və ya izah isə yoxdur. Böyük ehtimalla heç olmayacaq da. Dövləti və xalqın malını bir qrup öz bağı, öz bostanı hesab edib və çapıb-talayıb.

Fərz edək ki, bu nəhəg dövlət şirkətlərinin rəhbərləri məsulliyət hissələrini itiriblər. Dövlətin və xalqın malına xor baxıb, oğurluq edirlər. Bu, necə ola bilər? Ən kiçik iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan fərdi sahibkarın: pinəçinin, bərbərin, dərzinin vergidən yayınmaq ehtimalı yoxdu. Sahibkarlıq fəaliyyətilə məşğul olan vergi ödəyicisinin qəpik-quruş dorcuna görə "dərisini boğazından çıxarırlar". Cərimə və sanksiyalarla sahibkarı zinhara gətirirlər. Hesabını bağlayırlar və s.

Belə olan halda arxalı iri sahibkarlıq subyektlərinin və hətta dövlət şirkətlərinin vergidən yayınması necə mümkün olur? Həm də yeganə hal kimi yox, kütləvi şəkildə davamlı olaraq milyon manatlarla vəsait vergidən yayındırılaraq, dövlət büdcəsindən oğurlana bilər. Məgər dövlətdə nəzarət mexanizmi yoxdur? Bu məsələlərə cavabdeh olan məmurların bu haldan xəbərsiz olmaq ehtimalı mümkündürmü? Yəqin ki, yox. Qətiyən yox. Buna özümüzü inandırmağa çalışmaq sadələşmədən başqa bir şey olmazdı.